

**Sektor Samhällsbyggnad
Miljöenheten
443 80 Lerum
miljoenheten@lerum.se**

Lerums Naturskyddsförenings synpunkter avseende åtgärder för reglering av Lilla Stamsjön

Bakgrund

Dämnet vid Kolboryd har sedan länge varit reglerat av Kolboryds Gård utan någon vattendom enligt modern miljölagstiftning. I den häradsdom sedan 1851 som är det enda dokument som anger hur Kolboryds Gård fick dämna Lilla Stamsjön anges en lägsta höjd på vattenytan på Långa Stamsjön. Den anger att nivån inte får underskrida en viss nivå. För att hålla en lämplig nivå på Lilla Stamsjön har den dammlucka i Kolborydsdämnet som i praktiken reglerat nivån på Långa Stamsjön under senare decennier reglerats med hänsyn till att vattenståndet skall hållas så högt och stabilt som möjligt. Detta har fram till och med 2015 resulterat i en någorlunda stabil miljö och till dess väl anpassade ekologiska förhållanden i och omkring Lilla Stamsjön.

Efter år 2015 ändrades dock vattenregimen helt jämfört med tidigare för Lilla Stamsjön då luckan i Kolborydsdämnet drogs upp, vilket resulterade i att sjön avsänktes med en dryg meter. Fiskbeståndet, framför allt fiskeleken, fågelliv och strandväxtlighet påverkades dramatiskt av uttorkningen av stränderna. Vad gäller det lägre djurlivet så påverkades framför allt musslorna av uttorkningen av stränderna. Den minskade vattenmagasineringsförmågan gjorde att även Alebäcken påverkades, framför allt genom att de tidiga höstflödena blev mindre, under den tid då laxfiskar stiger upp för lek vilket är negativt för detta för fisk högt klassade vattendrag. Förutom att antalet lekfiskar minskar, minskar dessutom lek- och uppväxtytorna för öringsyngel.

Förutom den mycket kraftiga påverkan på naturen fick det mycket negativa effekter för friluftsliv, badplats, simskola, brygganläggningar och även för den mycket frekventerade vandringsleden runt Lilla Stamsjön då "en tydlig sumplukt" uppstod i slutet av sommaren.

Efter diverse och mycket långdragna turer då kommunen försökte få till en lösning avseende regleringen av Lilla Stamsjön då länsstyrelse, fiskevårdsområde, markägare och inte minst media påverkade processen slutade det hela med att Lerums kommun 2018 köpte stendämnet med omgivande mark för en symbolisk krona av Kolboryds Gård. Lerums kommun avser nu att söka en ny miljödom enligt bestämmelserna i miljöbalken för Kolborydsdämnet och regleringen av Lilla Stamsjön.

Ansökan

I ansökan till miljödomstolen kommer Lerums kommun att bland annat ansöka om:

1. Anläggande av ny tröskel i Lilla Stamsjöns utlopp för att få en lämplig vattenreglering.
2. Göra vissa ändringar i det gamla stendämnet så som sänkning av tröskel vid överfallet genom att såga ur betongkonstruktion ca 80 cm och justera stenpositioner så att ett forcerbart vattenflöde uppnås genom den gamla stenanläggningen.

I juli 2018, efter att Lerums kommun blivit ny ägare av dämnet, började vissa åtgärder utföras för att så snart som möjligt återställa vattenregimen i Lilla Stamsjön utan att för den skull äventyra att det var ett tillräckligt flöde i Alebäcken. Vattenytan i Lilla Stamsjön och flödet i Alebäcken börjar nu, i november 2018, att stabiliseras mot den nivå som fungerat tidigare.

Basfakta

Alebäcken

Högsta Fiskvärde enligt Naturvårdsverkets klassning.

Fiskbestånd: Ål, öring (stationär och havsvandrande) och lax (i den nedersta delen), bäcknejonöga, abborre och gädda.

Alebäcken provfiskas regelbundet, flera olika stationer finns.

Fiskevårdsåtgärder har vidtagits, sjösystemet uppströms kalkas regelbundet. Ålyngelledare har anlagts, tröskelanläggning för fiskvandring och ljus i kulvert under E20/Västra stambanan har iordningställts med medel från bland andra Naturskyddsföreningens miljöelsfond.

Lilla Stamsjön

Maxdjup: 17 m. Area: 0,78 km². Volym: 6,4 miljoner m³.

Basfakta Stora Stamsjön

Maxdjup: 14 m. Area: 0,62 km². Volym 3,9 miljoner m³.

Basfakta Öxsjön

Maxdjup: 25 m. Area: 0,74 km². Volym: --

Basfakta Bävsjön

Maxdjup: --. Area: 0,12 km². Volym: --

Basfakta Sandsjön

Maxdjup: 16 m. Area: 0,82 km². Volym: 5,5 m³.

Som framgår ovan har Lilla Stamsjön den största vattenvolymen av sjöarna i Alebäckens avrinningsområde, vilket gör att den i mycket hög grad har regleringsförmåga på vattnets regim i Alebäcken. Vatten från Öxsjön är huvudvattentäkt för Lerums vattenverk och Stora Stamsjön används som "backup" genom att vatten kan pumpas upp till Öxsjön vid låga sjönivåer som regleras via gällande vattendomar. Som framgår har även Sandsjön en relativt stor volym och påverkar den totala vattensituationen. Bävsjön har liten vattenvolym men på grund av omgivande myrmarker har den ändå en mer långverkande vattenhållning i dess delavrinningsområde.

I avrinningsområdet finns även en sjö med namnet Lilla Stamsjön, belägen sydväst om Stora Stamsjön och liksom Sandsjön med avrinning till Stora Stamsjön.

Alla bäckar mellan sjöarna ovan har potential för öringbestånd och sjöarna har potential som uppväxtområde för ål. Historiskt har det fångats ål i alla sjöarna, numera ett minne blott. Detta på grund av att det inte finns något kontinuerligt vattenflöde mellan Stora och Lilla Stamsjön som nästan varje sommar torkar ut och därför inte kan hålla fisk.

Lerums Naturskyddsförenings synpunkter

Vid ansökan om miljödom för Kolborydsdämnet anser Lerums Naturskyddsförening att det är viktigt att beakta följande punkter.

- Nya tröskeldämnet utformas så att vattennivån i Lilla Stamsjön hålls i likhet med den nivå som hölls fram till 2015/2016 års avsänkning.
- Tröskeldämnet ges en tillräckligt stabil men samtidigt naturliknande utformning med anläggningsmaterial som smälter in i områdets miljökaraktär.
- Den fiskväg som tas upp i den gamla stendammsanläggningen ger möjlighet även för ål att vandra upp i Alebäcken förutom laxfiskar, vandringsmedia i form av nät till exempel.
- En viss minitappning i den bäck som avvattnar Stora Stamsjön och ovanföriggande vatten (Öxsjön och Sandsjön) hålls genom lämpliga åtgärder (trots att vattendomen för Stora Stamsjön och Öxsjön egentligen inte stipulerar det – ett frivilligt åtagande alltså som vore självklart för en ”Ledande Miljökommun 2025”).
- Hydrologisk expertis anlitas för att utreda vad den av ”Miljöteknik i Väst AB” föreslagna lösningen för tröskel och fiskväg har för effekt på vattenregimen i Lilla Stamsjön och Alebäcken.
- Att den en ny vattenförsörjningsplan tas fram som grundligt utreder vad som behöver göras för att inte situationen under den extermtorra sommaren 2018 inte uppstår igen. Detta är ju egentligen en helt annan fråga, men den påverkar i högsta grad indirekt vad som är möjligt att uppnå med en ombyggnad av dämnet och regleringströskel för Lilla Stamsjön både i sjöns nivå och Alebäckens flöde

Lerums Naturskyddsförening

Olov Holmstrand
ordförande

Stefan Larsson
vice ordförande